

NATIONALHISTORIE De fleste kender Grundtvig som Danmarks bedste og mest produktive salmedigter. Mindst at han også var meget optaget af samfundsfilosofi og politik med visioner for nationens fremtid

Kom Grundtvigs "søde drøm" om Dan

N.F.S. Grundtvig (1783-1872) er måske den mest betydelige danske samfundsfilosof nogensinde. Han formulerede i 1830'erne og 1840'erne en omfattende politisk vision nemlig det, som han kaldte sin "søde Drøm om Danmark". Hans politiske planer og tanker led et knusende nederlag med revolutionen i marts 1848, som førte frem til Junigrundloven af 1849.

Historisk og ideologisk blev Grundtvig en klar taber. Det, som han havde advaret imod i 20 år, blev af de "oprørske" nationalliberale "Enkeltmænd" gennemtrumfet i løbet af en ganske kort periode. Efter 1849 fastholdt Grundtvig dog troen på, at dette statsretlige system kun ville fortsætte i en kortere overgangsperiode og snart blive afløst af noget bedre.

Grundtvig var en samfundstænkner af samme format og spændvidde som berømte samtidige politiske filosoffer som Kant eller Hegel. I sine samfundstanker hører Grundtvig mest hjemme i en større gruppe af fællesskabs- og traditionsorienterede teoretikere som for eksempel Aristoteles, Edmund Burke, G.W.F. Hegel eller den amerikanske pragmatiske filosof Charles Peirce.

Man kan spørge, hvorfor Grundtvig aldrig har opnået den internationale status eller berømmelse, som han ret beset fortjener. Forklaringen ligger måske i den omfortolkning og indsnævring af Grundtvigs tanker, som især blev gennemført i slutningen af det 19. århundrede, og som stadig præger det almindelige offentlige billede af Grundtvig.

Grundtvigs politiske vision eller "søde drøm" går ud fra fire grundsætninger: 1) Mennesker bekymrer sig om det, som gør en forskel, og ikke om juridiske eller formelle regler. De faktiske leve- og samfundsforhold og ikke spidsfindige bestemmelser om stemmeret eller valgbarhed er

afgørende for mennesker i den virkelige verden. 2) Når talen er om samfund og menneske, så "kommer Naturen sædvanlig til Forkort". 3) Det, som er det gode eller værdifulde, kan ikke afgøres gennem blotte afstemninger, hvor alle er lige kloge, men er en objektiv størrelse, som mennesker finder frem til gennem fornuft, studium og videnskab. Det, som er godt for Danmark, er ikke noget, som vi opfinder, men noget, som vi hen ad vejen opdager. 4) I virkelighedens verden er der forskel på folk, og de bredeste skuldre skal bære de tungeste læs og ikke mele deres egen kage.

GRUNDTVIGS FIRE GRUNDSÆTNINGER kan illustreres således: Mennesker er ifølge Grundtvig mest optaget af, hvordan de kan komme ud af den sump og elendighed, hvori de er havnet. Mennesker interesserer sig for reelle og følelige forbedringer af deres liv og for det, som gør en forskel. Den syge mand tænker mest på at blive helbredt.

Datidens politiske tænkere var i Grundtvigs øjne ramt af en sygdom, nemlig af selvrådigheden, egoismen, griskheden og selvklogskaben. Danmark var ifølge Grundtvig i 1830'erne og 1840'erne et truet samfund, hvor centrale moralske og menneskelige værdier som fællesskab og samdrægtighed blev forhånet og nedgjort af rationalistiske teorier og luftkasteller om en revolutionær omformning af samfundet. Reelle menneskelige og moralske fremskridt er det, som gør en forskel, og sådanne fremskridt nødvendiggjorde også ifølge Grundtvig, at der blev sat naturlige grænser for den vilkårlige, individuelle frihed.

Når Grundtvig hævder, at naturen sædvanligvis kommer til kort, afviser han en række udbredte samfundsteorier i samtiden. Naturen el-

ler det naturlige er ikke stærkt nok, eller det naturlige er besmittet med mange svagheder og mangler. Det gode samfund kan ikke uden videre fremgå af kræfternes frie spil eller af en konkurrence mellem egoistiske aktører. Det gode samfund kan kun skabes eller igangsættes af en myndig og ansvarlig centralmagt. Det gode liv kommer ikke af sig selv.

GRUNDTVIG AFVISER en naiv teori om det naturlige, som blot skal have lov at blomstre og udfolde sig på egen hånd. Mennesker er gode og kompetente, fordi de er blevet opdraget, uddannet og oplært på en bestemt måde. Det er kongens eller statens ansvar at iværksætte en sådan central opdragelse eller dannelse af den menneskelige karakter. Fra naturens hånd er mennesker udstyret med alle mulige tvivlsomme tilbøjeligheder, og uden en myndig og faderlig ledelse, vejledning og omsorg er mennesket ildstedt.

Sandheden, de sande værdier, samfundets tarv eller det fælles bedste er ikke altid det, som de fleste stemmer for. Grundtvig er moralsk realist på en måde, som ligner den nuværende Aristoteles-inspirerede dydsetik. Han er filosofisk kognitivist og benægter, at der skulle være noget dybt skel mellem "er" og "bør". Det, som vi bør gøre, eller det, som er værdifuldt, er noget, som ligger iboende i det, som findes og eksisterer. Det, som er det fælles bedste for den lille familie med voksne og børn, er ikke noget, som afgøres ved en afstemning, men noget, som man finder frem til ved ærlige studier af familiens konkrete virkelighed.

Videnskab, viden, forstand og fornuft kommer derfor til at spille en afgørende rolle i Grundtvigs moralteori, værditeori og politiske teori. Det fælles bedste er ikke uden videre det,

lre kendt er det,

mark for tidligt?

som får de fleste stemmer, men det, som vi i fællesskab ved en saglig og grundig undersøgelse opdager er det bedste for samfundet.

Der er forskel på mennesker med hensyn til

ressourcer, viden, magt, evner og ansvar. Den verden, som vi kender, er præget af en sådan grundlæggende ulighed. For Grundtvig betød det blandt andet en kritik af samfundets store og mægtige for kun at have øje for deres egne egoistiske interesser.

Den mand, som er givet en større viden, dygtighed eller

magt, har et større ansvar og en anden slags forpligtelse over for dyden og fællesskabet. Netop på grund af sin autoritet og position skal han ofre sit eget og give sig selv hen til gavn og glæde for helheden.

DET MENNESKE, SOM ER EN MESTER, skal leve op til sin rolle som en model for dem, som er mindre vidende, kompetente og erfarne. Hvis vi ikke lærer noget nyt, kommer vi aldrig ud af den elendighed, hvori vi er havnet, og vi lærer kun noget nyt ved at leve i et fællesskab med en mester.

Hvis vi tror, at vi er lige så kloge som vores lærer og mester, vil vi aldrig komme nogen vegne. En mester udviser evner, dyder og færdigheder, som enhver fornuftig mand må respektere og ønske at erhverve sig. Kun de mest tåbelige, ind-

bildske og selvkloge rationalister vil afvise, at en mester ejer de dyder, som vi naturligt bør efterstræbe. Enhver lille pige ønsker at blive som sin moder.

Grundtvig var en samfundstænkter af samme format og spændvidde som berømte, samtidige politiske filosoffer som Kant eller Hegel.

sin søn, og en klog søn indser hurtigt, at han har noget at lære af sin fader. De, som er sat til at lede landet, bør på samme måde være klogere end dem, som de skal regere.

Grundtvig omtaler i lovprisende vendinger Christian IV's gamle plan om at etablere en statslig og national skole i Sorø, men betegner denne plan som "et utidigt Foster". I sine skrifter taler han vedvarende om sin "søde Drøm om Danmark".

På den måde kan man måske i dag spørge, om Grundtvigs "søde Drøm om Danmark" var "et utidigt Foster". Christian IV kom ifølge Grundtvig lidt for tidligt med sin vision, og måske skete det samme for Grundtvig selv?

Ole Nyborg er ph.d.-studerende ved Det Teologiske Fakultet på Københavns Universitet